

Doktorandombudets rapport – verksamhetsåret 2020

Ninna Oom

Medicinska Föreningen i Stockholm
Box 250, 171 77 Stockholm
Nobels väg 10, KI Campus Solna
Alfred Nobels Allé 8, KI Campus Flemingsberg
Tel: 08 – 524 830 79

www.medicinskaforeningen.se

Bakgrund – roll och arbetsätt

Medicinska Föreningen (MF) har ett anställt doktorandombud (DO) som alla som är antagna¹ till utbildning på forskarnivå vid Karolinska Institutet (KI) kan vända sig till med frågor eller problem. Samtliga doktorander, oberoende av medlemskap i MF, kan kontakta DO och DO har tystnadsplikt. DO:s huvudsakliga arbetsuppgifter är följande, omnämnda i prioriteringsordning:

- 1) Ombud i enskilda doktorandärenden
- 2) Information till doktorander
- 3) Strategiskt arbete och återkoppling till MF och KI
- 4) Omvärldsbevakning

DO:s främsta arbetsuppgift är enskilda möten/kontakter med doktorander och deras berörda institutioner. DO informerar även löpande om sin roll och funktion på den obligatoriska introduktionen för alla nyantagna doktorander (fyra gånger per termin) och i samband med handledarutbildningen (två gånger per termin). Ett fokusområde för handledarutbildningen är att informera om de problem som DO har erfarenhet av och hur dessa kan förebyggas/lösas. Dessutom hålls en gruppdiskussion kring tidigare DO-fall.

Vidare har DO en stående inbjuden till möten med Arbetsmiljönämnden, Studenthälsan, Doktorandsektionen och interna möten på MF. Utöver nämnda möten har DO regelbunden kontakt med anställda på KI. Framförallt rör det sig om kontakter med studierektorer, prefekter och administratörer på respektive institution, men även kontakter med den centrala förvaltningen. Det sistnämnda rör särskilt samarbete med central studierektor för forskarutbildning, Ingeborg Van Der Ploeg, och vicerektor för forskarutbildning, Robert Harris.

Slutligen ska DO, i mån av tid, ägna sig åt omvärldsbevakning på området. Till exempel genom att hålla sig ajour med nya nationella regler/riktlinjer, rapporter med mera samt genom att hålla kontakt med andra student- och doktorandombud i Sverige och andra länder. Det sistnämnda innefattar bland annat deltagande i nationella och internationella konferenser för student- och doktorandombud².

Rapportering till Kommittén för utbildning på forskarnivå

DO inkommer årligen med en rapport över sin aktivitet till Kommittén för utbildning på forskarnivå (KFU). Rapporten summerar det gångna årets ärenden i antal, uppdelat på institution, kön och

---

¹ Eller önskar bli antagna.

² Under 2020 deltog DO i den skandinaviska konferensen för studentombud den 21 oktober och den europeiska konferensen för studentombud ("ombuds in higher education") den 10 december. På grund av Covid-19 anordnades båda dessa konferenser digitalt.

härkomst. Vidare redovisas de vanligaste förekommande kategorierna av problem som doktorander vänder sig till DO om. Övriga iakttagelser och rekommendationer angående doktoranders situation på KI sammanfattas också.

Ärendehantering

Ärenden som inkommer till DO är av olika karaktär, även om vissa teman återkommer. De kan tidsmässigt variera från någon dag till hela år, och varierar i arbetsbelastning beroende på att kontakten kan vara intensivare i vissa skeenden. Arbetsbelastningen påverkas även av den typ av stöd doktoranden vill ha av DO, till exempel bli lyssnad på och/eller stöd med att aktivt driva frågan.

Definitionen av ett ärende är: *”kontakter med DO initierade av en doktorand som inte varit begränsade till enkla svar på frågor, hänvisning till annan befattningshavare/funktion inom KI eller hjälp vid problem som inte kunnat lösas med rådgivning i mindre omfattning”*. Denna definition medger dock inte en tydlig distinktion mellan ett enkelt ärende som kan lösas med en smärre informationsinsats jämfört ett längre och mer resurskrävande ärende.

Under 2020 har student- och doktorandombuden på MF ingått i en projektgrupp med ombud på andra lärosäten i Sverige, med uppgift att skapa ett ärendehanteringssystem specificerat för ombudens verksamhet. Detta är nu färdigställt och kommer att börja användas under våren 2021. Ärendehanteringssystemet kommer att bidra till ett smidigare och säkrare sätt att lagra uppgifter på, samt förenkla framtagande av statistik på både lokal och eventuellt nationell nivå. I denna rapport används de ärendekategorier som projektgruppen gemensamt arbetat fram. Projektgruppen har även enats om att kategorisera samtliga ärenden som kommer till DO som just ärenden och därmed frångå tidigare definition som skiljer på ärende och fråga (se ovan). Detta kommer därmed att påverka statistiken för 2021 års rapport, där det går att förvänta sig en ökning av antal ärenden.

Sammanställning av DO:s ärenden 2020

Årets rapport är en sammanställning av de ärenden som DO har arbetat med under verksamhetsåret 2020. Det rör sig om totalt 40³ ärenden, varav 29 var nya ärenden och elva var kvar sedan 2019. Majoriteten av doktoranderna som kontaktade DO var kvinnor (70 %) respektive hade utländsk bakgrund⁴ (70 %) (se tabell 1)⁵. Den genomsnittliga handläggningstiden för de

---

³ Av dessa ärenden avslutades totalt 35 (88 %) under 2020.

⁴ Definition på utländsk bakgrund är ”kommunicerar på engelska”.

⁵ Motsvarande statistik bland alla aktiva doktorander på KI är 60 % kvinnor (siffror från KI, 2020) och 32 % utländska doktorander (siffror från UKÄ, 2019).

ärenden som avslutades 2020 var 79 dagar (minimum 1 dag, median 42 dagar, maximum 370 dagar).

Utöver de 40 ärendena har det via e-post/telefonsamtal registrerats 21 frågor från doktorander eller andra som har någon koppling till forskarutbildningen. Frågorna kan till exempel beröra de lokala reglerna för forskarutbildning, anställningsavtal, stipendier, semester och villkoren för kliniskt aktiva doktorander med mera. De händer även att doktorander, i samband med utbildningar/föreläsningar och liknande, tar personlig kontakt. DO har dock valt att inte registrera dessa frågor.

Tabell 1 – Antal ärenden totalt och uppdelat på kön/härkomst 2015–2020

År	2015	2016 ⁶	2017	2018	2019	2020
Antal ärenden (n)	64	28	27	44	42	40
Andel kvinnor (%)	64	82	63	75	71	70
Andel män (%)	36	18	37	25	29	30
Andel utländska⁷ (%)	-	-	-	64	71	70
Andel svenska (%)	-	-	-	36	29	30

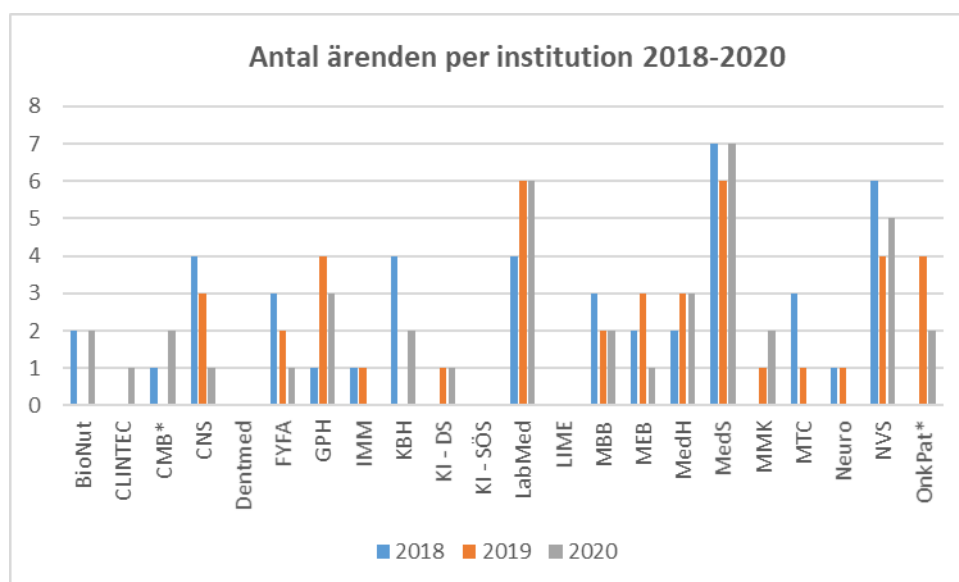
Om man ska se till hur ärendena fördelades per institution så är det 16 av 22 institutioner som har haft ärenden under 2020. Som framgår av diagram 1 är det framförallt de större institutionerna, som MedS och NVS, som sticker ut i statistiken. Väljer man dock att presentera antal ärenden i förhållande till hur många aktiva doktorander en institution har så ser mönstret lite annorlunda ut (se tabell 2). LabMed är den institution med procentuellt flest ärenden av antal aktiva doktorander (8 %), vilket även var fallet 2019. Tre institutioner har inte haft några ärenden alls sedan 2018: LIME, KI SÖS och Dentmed (se diagram 1).

DO kan inte avgöra huruvida antalet inkomna ärenden från respektive institution speglar övergripande problem. Det DO dock kan konstatera är att då en doktorand från en grupp väljer att försöka lösa sin situation så är de ofta inte ensamma i forskargruppen om att uppleva svårigheter. Vidare upplever DO att återkommande kontakt med en och samma institution gör att DO:s roll och funktion blir mer synlig och att doktorander/administrationen därmed blir mer benägna att kontakta/ta hjälp av DO.

⁶ Enligt MF har det vid nyanställning av DO 2016 förekommit en svacka i antal ärenden. Det kan bero på att tidigare DO (2012 - mitten av 2016) definierade ett ärende på annat sätt. Det bör också tilläggas att stipendiefinansierade postdocs inte representeras i statistiken efter mitten av 2016.

⁷ Definition på utländsk bakgrund är "kommunicerar på engelska".

Diagram 1 – Antal ärenden per institution 2018, 2019 och 2020

Tabell 2 – Antal ärenden per institution i procent 2020

Institution	Antal ärenden	Antal aktiva doktorander ⁸	Ärenden/aktiva doktorander (%)
BioNut	2	45	4%
CLINTEC	1	154	1%
CMB	2	47	4%
CNS	1	236	0,4%
Dentmed	0	37	0
FYFA	1	85	1%
GPH	3	89	3%
IMM	0	54	0
KBH	2	134	1%
KI - DS	1	85	1%
KI - SÖS	0	68	0
LabMed	6	72	8%
LIME	0	46	0
MBB	2	85	2%
MEB	1	68	1%
MedH	3	89	3%
MedS	7	210	3%
MMK	2	127	2%
MTC	0	62	0
Neuro	0	38	0
NVS	5	138	4%
OnkPat	2	117	2%
Totalt	41⁹	2086	2%

⁸ Siffror från Ladok för HT 2020.

⁹ En doktorand har tillhört två institutioner, vilket ger en högre totalsumma än antalet ärenden.

Typ av ärenden

Under denna rubrik redovisas de vanligaste kategorierna av problem som doktorander kontaktar DO om (se tabell 3). I årets rapport har DO utgått från de kategoriseringar som tagits fram för det nya ärendehanteringssystemet beskrivet ovan, som ska implementeras 2021. Detta kommer att bidra till att enklare se mönster i statistiken över tid. Liksom föregående år är det handledning som står för den vanligaste problematiken för doktoranderna (21 av 40 ärenden¹⁰), där bemötande/relation och byte av handledare sticker ut bland underkategorierna. Med den nya typen av ärendekategorisering utkristalliserar sig olika typer av problem med anställningen som relativt vanliga, och i relation till anställningen är det främst förlängning av anställning, sjukskrivning/rehabilitering och föräldraledighet som kommer upp. Viktigt att komma ihåg i sammanhanget är att många ärenden har inslag av flera huvud- och underkategorier.

Tabell 3 – Typ av ärenden 2020

Ärendekategori	Antal	Underkategorier
Handledning	21	Bemötande/relation (10), Byte av handledare (10), bristande handledning (4), trakasserier/sexuella trakasserier (2), administration (1)
Anställning	12	Förlängning av anställning (4), Sjukskrivning/rehabilitering (3), föräldraledighet (3), tjänstledighet/upsägning av tjänst (1), extern anställning (1)
Studie- och arbetsmiljö/likabehandling	6	Organisatorisk och social arbetsmiljö (3), fysisk arbetsmiljö (1), trakasserier/sexuella trakasserier (1)
Finansiering/resurser	5	Indragning/återställande av resurser (3), extern finansiering (1), tillgång till studieplats/resurser (1)
Forskningsetik	3	Klagomål från doktorand (3)
Examination	2	Disputation (2)
Administration/information	1	Anknytning (1)
Övrigt	1	Migrationsärende (1)

Generella iakttagelser och rekommendationer

DO har i 2018 och 2019 års rapporter kommit med rekommendationer till KI. Dessa kvarstår och är:

- Införande av centrala rutiner för handledarbyte (2018)
- Förtydligande av KI:s policy gällande finansiering efter fyra års heltidsstudier (2018)
- Förtydligande av arbetsgivaransvaret för doktoranden (2018)
- Strategi mellan KI och Region Stockholm för att underlätta för kliniskt aktiva doktorander och tydlig information från KI gällande denna grupp (2019)

¹⁰ Motsvarande siffra är 22 av 42 ärenden 2019 och 20 av 44 ärenden 2018.

- Införande av centrala rutiner för studieuppehåll/studieavbrott av forskarstudier (2019)
- Lyfta fördelarna med extrakurrikulära aktiviteter för doktorander i KI:s forskargrupper (2019)

Nuvarande DO tillträdde i augusti 2020 och har haft ärenden som har berört flera av punkterna ovan och anser dem därför vara fortsatt aktuella. Eftersom bakgrunden av dessa punkter redan har belysts ingående i de senaste rapporterna är det inte nödvändigt att gå igenom alla dessa igen. Däremot kommer DO i denna rapport åter att ta upp frågan om arbetsgivaransvar, ge rekommendation om förlängning av anställning om det finns särskilda skäl och beskriva sina iakttagelser av doktoranders oro kring att lyfta problem.

Arbetsgivaransvar

DO vill på nytt lyfta frågan om förtydligat arbetsgivaransvar, och därmed arbetsmiljöansvar, för doktorander eftersom detta fortfarande tycks vara oklart för doktorander och annan universitetspersonal. Problemet har exempelvis aktualiserats när en doktorand behöver kontakta närmaste chef för att få ytterligare besök hos företagshälsovården Avonova godkända¹¹, och doktoranden utgår från att det är huvudhandledare. Egentligen är det enhetschef eller prefekt som har ansvaret, vilket behöver klargöras för doktorander och annan personal. Det är inte heller alltid tydligt vem som ska finansiera doktorandens ytterligare besök hos företagshälsovården. DO anser det vara av yttersta vikt att institutionerna informerar doktoranderna om arbetsgivaransvaret i början av anställningen och eventuellt påminner om det längre fram, samt att KI förtydligar detta på hemsidan (exempelvis i anslutning till information om företagshälsovården).

Förlängning av anställning

KI:s regler för utbildning på forskarnivå går helt i linje med Högskoleförordning (1993:100) vad gäller förlängning av anställning på grund av särskilda skäl och gör gällande att "anställningstiden får vara längre [än fyra år] om det finns särskilda skäl, som sjukdom, tjänstgöring inom totalförsvaret, fackliga förtroendeuppdrag eller föräldraledighet". Det betyder således att det är *möjligt* att förlänga anställningstiden på grund av ovan nämnda anledningar men att det inte nödvändigtvis måste ske. I de flesta fall förlängs troligtvis anställningen men KI:s doktorander har ingen tydlig försäkran om detta. Som exempel uttryckte en doktorand oro att hennes handledare skulle kräva att hon jobbade snabbare med sitt projekt än planerat om doktoranden berättade för sin handledare att hon var gravid, detta för att doktoranden inte skulle behöva få förlängd anställning efter föräldraledighet. Mot bakgrund av detta rekommenderar DO en tydligare skrivning och vill lyfta Göteborgs universitets doktorandregler som exempel, vilka gör gällande att "doktorand med doktorandanställning *äger rätt* att få sin utbildningstid förlängd om det finns

¹¹ Detta gäller besök utöver de två per år som alla KI:s anställda, och stipendiefinansierade doktorander, har rätt till.

särskilda skäl”, där skälen är samma som i Högskoleförordning och KI:s regler, och förlängningen ”ska motsvara det antal arbetsdagar doktoranden varit frånvarande av dessa anledningar”.

Doktoranders oro kring att lyfta problem

DO önskar lyfta ett problem som har varit återkommande i ett flertal ärenden, men kommer dock inte med en rekommendation om hur detta på bästa sätt ska åtgärdas. Enligt statistiken berör hälften av alla ärenden från 2020 problem med handledning, vilket följer mönstret från föregående år. I ett flertal ärenden har dessa problem pågått under en längre tid men doktoranden uppger att den inte vågar/vill lyfta problemet med handledaren eller annan personal (till exempel annan handledare eller studierektor) på grund av att den är rädd för repressalier eller att ingenting ändå kommer att göras åt situationen. Detta förhållningssätt liknar data från KI:s Exit poll¹² där majoriteten av de som upplevt diskriminering eller trakasserier på arbetsplatsen inte kontaktar någon på KI om detta. Många av dessa svarar inte på följdfrågan om varför de inte kontaktar någon, men hälften av de som gör det uppger ”risk för mig/rädd för repressalier” eller ”skulle inte hjälpa/på KI skvallrar man inte” som svar. Som en doktorand sade till DO:

”Om man tänker sig en framtid inom akademien får man vara lite försiktig”.

Det är svårt att säga exakt vad problemet grundar sig i, men ofta nämns egen erfarenhet eller liknande situation för kollegor vara anledningen till oron. Det är förstås omöjligt att säga huruvida doktorandens farhågor kommer att besannas, men DO anser att doktorandens upplevda oro är viktig att ta på allvar. Vidare är DO medveten om att det eventuellt inte går att generalisera utifrån det antal ärenden som når DO, men vill poängtera att det är möjligt att det är ännu fler doktorander som har problem men aldrig kontaktar DO.

De som väljer att inleda ett ärende hos DO ges rekommendationen att lyfta problemet för att ha möjlighet att förändra situationen, men i flera fall väljer doktoranden att inte gå vidare:

”Nu har jag stått ut så länge och har så lite kvar – jag kan lika gärna köra på så här till slutet”.

När det gäller olika typer av problem med handledare är grönt ljus¹³ en viktig kontrollfunktion, men denna fungerar ju bara om information om doktorandens svåra situation lyfts till rätt nivå. DO ser därför gärna att KI adresserar ovan beskrivna problematik i syfte att förmå doktoranderna att lyfta sina problem.

---

¹² Siffror från 2018.

¹³ Grönt ljus innebär en bedömning av den tilltänkta huvudhandledarens lämplighet som handledare med fokus på track-record och tid för handledning.